

Handläggare
Linus Dahlström
Telefon: 08-508 25 471**Till**
Socialnämnden
2017-09-19

Slutredovisning av Stockholms universitets utvärdering av Sociala insatsgrupper för unga vuxna 20 – 29 år i Rinkeby och Tensta

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner slutredovisningen av Stockholms universitets utvärdering av sociala insatsgrupper för unga vuxna i Rinkeby och Tensta.
2. Rapporten överlämnas till berörda stadsdelsnämnder.

Gillis Hammar
FörvaltningschefVeronica Wolgast Karlberg
Avdelningschef

Sammanfattning

I stadsdelsförvaltningarna Rinkeby – Kista och Spånga – Tensta påbörjades år 2013 ett projekt för livsstilskriminella i åldern 20 – 29 år. På uppdrag av socialförvaltningen har Stockholms universitet gjort en utvärdering. Forskarnas bedömning är att projektet kan vara av långsiktig nytta för deltagarna och rekommenderar att arbetet bör få fortsätta samt att en ny registerdatauppföljning bör genomföras i början av 2019. SIG tycks ha ökat deltagarnas kontakter med lokala myndigheter i positiv bemärkelse, vilket kan vara betydelsefullt på lång sikt och innebära positiva effekter för deltagarnas möjligheter till etablering i samhället och därigenom laglydnad. De resultat som lyfts fram rörande brottsligheten ska betraktas som osäkra då uppföljningstiden är kort och antalet deltagare som har fullföljt sin individuella handlingsplan är för litet för att säkra slutsatser ska kunna dras.

Bakgrund

Arbetet med sociala insatsgrupper, SIG, har sitt ursprung i betänkande av Utredningen mot kriminella grupperingar *Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp* (SOU 2010:15). Syftet med SIG är att socialtjänsten, som har huvudansvaret, tillsammans med polis och skola på lokal nivå ska bilda sociala insatsgrupper för att samordna befintliga samhällsresurser. Dessa gruppers arbete ska riktas mot unga personer som riskerar att hamna i eller redan befinner sig i kriminella nätverk och detta ska motverkas genom att skapa individuella handlingsplaner för de unga. Handlingsplanerna ska vara dynamiska och kunna anpassas efter enskilda individers behov. Även Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse (SiS), missbruksvården och psykiatrin samt ideella organisationer och näringslivet kan kopplas till SIG:s arbete (SOU 2010:15).

Sedan januari 2013 pågår ett projekt för livsstilskriminella personer i åldern 20 – 29 år som bor på södra Järva i Rinkeby och Tensta. Arbetet är en vidareutveckling av SIG för unga 12 – 18 år.

Målet med projektet är att skapa positiva synliga förändringar som går att mäta genom:

- Mobilisering av samhällets resurser för minskad kriminalitet och nyrekrytering till kriminalitet.
- Ökad trygghet för såväl målgruppen som medborgare.
- Unga vuxna lämnar sin kriminella livsstil och etablerar en socialt trygg tillvaro genom studier eller arbete.

Syftet med projektet är att samla berörda aktörer runt en ung vuxen i åldern 20 – 29 år som riskerar att vidareutveckla en redan kriminell livsstil eller som vill lämna en kriminell livsstil.

På uppdrag av socialförvaltningen och med delfinansiering från Brottsförebyggande rådet, BRÅ, har Stockholms universitet, Kriminologiska institutionen, utfört en utvärdering av SIG för unga vuxna. Ansvarig för utvärderingen har varit professor Jerzy Sarnecki.

Målsättningen med utvärderingen har varit att genom tre delrapporter med olika inriktning både beskriva hur arbetet utformats, vilka som nåtts av arbetet och vilka resultat arbetet har gett.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Ärendet har behandlats i socialförvaltningens förvaltningsgrupp den 13 september 2017. Socialförvaltningens råd för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet den 14 september 2017.

Ärendet

Delrapport 1, *Processutvärdering*, av Alexandra Zamparutti, handledd av Jerzy Sarnecki (Bilaga 1), beskriver hur projektet etablerades och hur deras arbetsrutiner utvecklades och fungerade.

Delrapport 2, *Deltagarna*, också av Alexandra Zamparutti, handledd av Jerzy Sarnecki (Bilaga 2), beskriver deltagarnas livsförlopp utifrån de intervjuades egna berättelser, hur de ser på sitt deltagande i projektet och hur de uppfattar att projektet hjälper dem att upphöra med kriminalitet och annat antisocialt beteende.

Den tredje och sista delrapporten, *Den kvantitativa delen av utvärderingen av sociala insatsgrupper 20 – 29 i Tensta och Rinkeby* av Lena Roxell (Bilaga 3) behandlar den kvantitativa delen av utvärderingen av SIG för personer i 20 – 29 års ålder.

Slutligen sammanfattas de tre delrapporterna i Jerzy Sarneckis *Utvärdering av Sociala insatsgrupper 20 – 29, Rinkeby – Tensta, Slutrapport* (Bilaga 4). I slutrapporten finns en övergripande analys och slutsatser om vilka effekter insatsgruppens arbete fick eller inte fick på brottsligheten samt kriminologiska institutionens rekommendationer för det fortsatta arbetet med SIG 20 – 29 år.

Datainsamlingen för delrapport 1 fortlöpte mellan 2013 och 2015, för delrapport 2 mellan 2013 och 2016 och för delrapport 3 under 2015. Ingen av de tre delrapporterna har kunnat genomföras helt enligt den ursprungliga rapportdesignen.

Delrapport 1 var planerad att bestå av observationer, intervjuer och dokumentation. Observationer och intervjuer har kunnat genomföras helt enligt plan. Dokumentationen skulle bestå av dagboksanteckningar samt övrig projektdokumentation. Dagboksanteckningarna har till del prioriterats bort av de som arbetat i de sociala insatsgrupperna och denna del har därför inte fullt ut kunnat användas så som planerat inom ramen för utvärderingen. Kriminologiska institutionen ger uttryck för att de bedömer att de två metoder som kunde användas fullt ut ändå ger en

förhållandevis bra bild av de olika faserna av verksamhetens utveckling.

När det gäller delrapporterna 2 och 3 har de baserats på intervjuer med deltagarna (delrapport 2) och registerdatauppföljning (delrapport 3). Båda dessa rapporter har syftat till att undersöka brottsutvecklingen hos de individer som varit inskrivna i SIG. I delrapport 2 har 49 inskrivna personer intervjuats. I delrapport 3 har brottsligheten hos 24 inskrivna personer undersökts.

Den andra delrapporten har till stor del kunnat genomföras enligt plan. Ett litet avsteg har dock gjorts såtillvida att en del av de personer som det fanns förhoppningar om att intervjua, sedan inte velat eller kunnat medverka.

I den kvantitativa delen av utvärderingen (delrapport 3) har rapportdesignen fått ändras. Forskaren har inte medelst samtycke kunnat undersöka samtliga inskrivna personers brottslighet genom avstämning direkt med polisen och under hela projektperioden. I stället har utvärderingen utgått från registerdata inhämtade från misstankeregistret och endast för en avgränsad del av projektperioden. Denna anpassning har medfört att underlaget för den kvantitativa delen blev avsevärt mindre (24 personer) än det potentiella antalet inskrivna i SIG under projektperioden (drygt 200 personer).

I både delrapport 2 och 3 framkommer att två av de personer som varit inskrivna och föremål för utvärderingen var kvinnor. Ingen närmare analys av könsfördelningen har gjorts. Förvaltningen konstaterar att könsfördelningen inte skiljer sig avsevärt från vad som framkommer av Brottsförebyggande rådets kriminalstatistik för 2016. Av de misstänkta personerna 2016 var 35 500 kvinnor och 137 000 män, vilket ger en könsfördelning på 21 procent kvinnor och 79 procent män. Utvecklingen av antalet misstänkta efter kön och därmed även könsfördelningen har varit relativt likartad de senaste tio åren.¹ Detta pekar dock på betydelsen av att särskilt uppmärksamma ett jämställdhetsperspektiv i det fortsatta arbetet med SIG.

Kriminologiska institutionen uttrycker i sin slutrapport att det generellt kan hävdas att SIG för den aktuella åldersgruppen har förhållandevist starkt stöd i forskning om brottskarriärer. Detta stöd baseras på en av den kriminologiska forskningens äldsta upptäckter, nämligen den s.k. ålder – brottskurvan. Denna kurva beskriver hur

omfattningen av brottsbeteende varierar under livsförloppet. Brottslighet hos en genomsnittlig person ökar kraftigt under tonåren för att sedan börja gå ner hos unga vuxna. Vidare hänvisar kriminologiska institutionen till att en förhållandevis liten grupp av individer, cirka fem procent, står för majoriteten av alla brott som begås. De påpekar att en mindre grupp är ansvariga för huvuddelen av den grova brottsligheten. Vidare hänvisar de till att preventiva insatser mot brottslighet främst riktas mot förhållandevis unga personer och att de preventiva och behandlande inslagen avtar när personer blir äldre. I rapporten framhävs att forskningen visar att det är svårt att förändra beteendet hos en tonåring som är djupt involverad i grov brottslighet men att detta förändras påtagligt när individen har passerat 20 års ålder, blivit mera mogen och tänker mera långsiktigt. Kriminologiska institutionen förklarar den långsamma nedgången i brottsligheten hos de mest brottsaktiva individerna med att de delvis har färre möjligheter att ändra livsstilen. I slutrapporten framhålls att möjligheter att delta i en social insatsgrupp för unga vuxna (20 – 29 år) kan öppna upp för just sådana möjligheter.²

Kriminologiska institutionen konstaterar några sammanfattande slutsatser som de tycker sig kunna göra utifrån den kunskap de genererar i sin utvärdering. De uttrycker att sociala insatsgrupper för 20 – 29 åringar i Tensta och Rinkeby är en ambitiös verksamhet som trots initiala bekymmer med personalsättning och organisering i stort har genomförts enligt ursprunglig plan. Särskilt betonas betydelsen av lokal förankring, personlig lämplighet, kompetens och erfarenhet hos de som arbetar med Sociala insatsgrupper i Rinkeby och Tensta. I rapporten framhålls att detta sannolikt varit en mycket betydelsefull faktor som varit avgörande för den stora tillströmningen av deltagare till SIG i Rinkeby och Tensta som har skett under projektperioden. I rapporten konstateras att projektet nu funnit sin form. Ytterligare en viktig framgångsfaktor som särskilt lyfts fram är att SIG tycks ha ökat deltagarnas kontakter med de lokala myndigheterna. Detta förklaras kunna vara särskilt betydelsefullt på lång sikt och då innebära positiva effekter för deltagarnas möjligheter till etablering i samhället och därigenom laglydnad.³

² Utvärdering av Sociala insatsgrupper 20-29, Rinkeby- Tensta

³ Ibid

Kriminologiska institutionen påpekar att de resultat rörande brottsligheten som lyfts fram i rapporten ska betraktas som osäkra då uppföljningstiden är kort och antalet deltagare som har fullföljt sin individuella handlingsplan inom SIG är för litet för att säkra slutsatser ska kunna dras. Av rapporten framkommer att det har gått bra för vissa som har deltagit och sämre för andra. Några har slutat begå brott (33 procent) medan andra har fortsatt. Misstänkt brottslighet tillsammans med andra personer har minskat för de deltagare som fullföljt, både under och efter projektet. I slutrapporten konstateras att projektet inte har utvärderats med hjälp av den säkrast möjliga metodiken, randomiserad kontrollerad studie, RCT, och att en sådan design hade stärkt möjligheterna att kunna uttala sig säkrare om SIG-projektets effekter på brottsligheten.⁴

Ansvarig för kriminologiska institutionens utvärderingsuppdrag, Jerzy Sarnecki, uttrycker i sin bedömning att det finns klara tecken på att projektet kan vara av långsiktig nytta för deltagarna och rekommenderar att arbetet med SIG 20 – 29 år bör få fortsätta samt att en ny registerdata uppföljning bör genomföras i början av 2019.⁵

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen instämmer med forskarnas rekommendationer att projektet bör fortsätta samt att en ny uppföljning via registerdata bör genomföras i ett senare skede.

I det fortsatta arbetet bör socialförvaltningen ha en fortsatt viktig uppgift att stötta och samordna de stadsdelsförvaltningar som fortsätter utveckla SIG-arbetet för unga vuxna i samverkan med andra berörda förvaltningar och aktörer i staden, polisen, säkerhetspolisen och Kriminalvården. Betydelsen av lokal förankring, personlig lämplighet, kompetens och erfarenhet hos personalen som arbetar med SIG är viktiga erfarenheter och lärdomar att sprida vidare till andra stadsdelsförvaltningar, fackförvaltningar och samverkansparter.

Det påbörjade arbetet tillsammans med berörda stadsdelsförvaltningar och lokal polis, att utveckla en gemensam och enhetlig uppföljningsmetod för SIG unga vuxna, behöver fortsätta och slutföras. Syfte med uppföljningsmetoden är att redogöra för vilka personer som får stöd genom SIG, vilket stöd de

⁴ Ibid, sid 13.

⁵ Ibid, sid 13.

får och hur länge samt vilken förändring det leder till. Staden behöver även utforma och implementera ett stadsövergripande gemensamt system för att bättre kunna bedöma och planera för målgruppens storlek i staden, per stadsdel och kontinuerligt över tid. Ett sådant arbete behöver genomföras i nära samarbete med berörda stadsdelsförvaltningar, polismyndigheten och Kriminalvården.

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner slutredovisningen av Stockholms universitets utvärdering av sociala insatsgrupper för unga vuxna i Rinkeby och Tensta samt att rapporten överlämnas till berörda stadsdelsnämnder.

Bilagor

1. Utvärdering av Sociala insatsgrupper 20 – 29, Rinkeby – Tensta – Delrapport 1, Processutvärdering, Zamparutti, A., Stockholms universitet 2015
2. Utvärdering av Social insatsgrupp 20 – 29 – Delrapport 2, Deltagarna, Zamparutti, A., Stockholms universitet 2016
3. Den kvantitativa delen av utvärderingen av sociala insatsgrupper 20 -29 i Tensta och Rinkeby, Roxell, L, Stockholms universitet, 2017
4. Utvärdering av Sociala insatsgrupper 20 – 29, Rinkeby – Tensta, Slutrapport, Sarnecki, J, Stockholms universitet, 2017.